

Vědeckoinformační činnost v zahraničních armádách

Objektivní potřeby výstavby armády a dosažení vysoké úrovně obranyschopnosti vyžadují, aby byla neustále zkvalitňována informační podpora rozhodovacího procesu vedoucích funkcionářů a vyžadují rovněž využívání výsledků výzkumu a vývoje. Předpokladem k tomu je rychlé a včasné zprostředkování relevantních odborných informací, zajišťované specializovanými vědeckoinformačními institucemi, resp. informačními systémy. Příspěvek věnuje pozornost současnému stavu vědeckoinformační činnosti v armádách některých vybraných států.

SRN

Vědeckoinformační instituce německé armády tvoří jednotný systém odborných informací Bundeswehru (FIWBw - Fachinformationswesens der Bundeswehr). Jeho ústředním pracovištěm je od 1. 4. 1995 **Vojenské středisko odborných informací (FIZBw - Fachinformationszentrum der Bundeswehr)** v Bonnu, organizačně začleněné do Úřadu ozbrojených sil SRN. Ústředí jsou podřízena 4 regionální střediska odborných informací, 90 pracovišť odborných informací a odborných knihoven a 2 univerzitní knihovny. Základními organizačními články jsou pracoviště odborných informací a odborné knihovny.

Vojenské středisko odborných informací zabezpečuje pro systém výstavbu a provoz centrální dokumentografické databáze zejména z oblasti vojenství a výstavbu a správu centrálního souboru tištěných dokumentů a mikrofiší. K jeho dalším úkolům patří např. získávání, výběr a dokumentační zpracovávání, klasifikace a katalogizace dokumentů, rešeršní činnost, zpracovávání mikrofiší nebo tištěných kopií dokumentů, získávání dokumentů prostřednictvím dalších institucí v SRN a v zahraničí i výměna informací s obdobnými institucemi armád NATO a spřátelených států. Středisko dokumentačně zpracovává 600 titulů odborných časopisů. Zajišťuje vydávání přehledů dokumentačních záznamů z databází v 17 tématických řadách. Adresné informování se uskutečňuje především formou rešerší.

K centrální dokumentografické bázi dat je v počítačové síti připojeno 40 pracovišť odborných informací. Tato báze obsahuje v současné době cca 650 tis. záznamů s ročním přírůstkem 15 tis. záznamů.

Pružně fungující informační systém je doplněn dokonalými reprografickými a mikrografickými službami.

Iniciativy v oblasti vědeckoinformační činnosti Bundeswehru úzce souvisejí s aktivitami vedení NATO.

Nizozemsko

Základní institucí je **Vojenské vědeckotechnické dokumentační a informační středisko (TDCK)** v Haagu. Je podřízeno generálnímu sekretáři ministerstva obrany.

Středisko tvoří oddělení vojenských věd a oddělení technických věd, která zabezpečují analyticko-syntetické zpracování informací, i oddělení knihovny a informačních služeb. V armádě dále působí 65 knihoven.

Středisko vydává 15 řad referátových časopisů. Na jejich základě si mohou uživatelé objednat kopie vojenských výzkumných a vývojových zpráv nebo časopiseckých článků.

Středisko získává a shromažďuje vojenské výzkumné a vývojové zprávy ministerstva obrany, Vojenské výzkumné skupiny NATO (*NATO Defence Research Group*), Vrchního velitelství ozbrojených sil NATO v Evropě, Evropské kosmické agentury ESA (*European Space Agency*) a Poradní skupiny pro letecký a kosmický výzkum a vývoj AGARD (*Advisory Group for Aerospace Research and Development*). Mikrofiše vojenských výzkumných a vývojových zpráv jsou získávány z amerického Vojenského technického informačního střediska DTIC (*Defense Technical Information Center*) a Národního úřadu pro letectví a vesmír NASA (*National Aeronautics and Space Administration*). Každoročně je např. z DTIC získáno přibližně 4000 mikrofišů.

Vojenské výzkumné a vývojové zprávy jsou dále získávány z referátových časopisů americké Národní technické informační služby NTIS (*National Technical Information Service*), britského Vojenského vědeckoinformačního střediska DRIC (*Defence Research Information Centre*), Odborného informačního střediska Bundeswehru (FIZBw - *Fachinformationszentrum der Bundeswehr*) a vybraných nizozemských referátových časopisů. Vojenské výzkumné a vývojové zprávy jsou získávány rovněž rešersemi v optických discích NTIS, NATO a Informačního střediska pedagogických pramenů při Americké národní pedagogické knihovně ERIC (*Educational Resources Information Center*).

Středisko dokumentačně zpracovává 1000 titulů odborných časopisů. Nevytváří vlastní knihovní fond, vystavuje však vojenský centrální katalog, který poskytuje informace o knihovních fondech všech nizozemských vojenských knihoven.

Středisko využívá integrovaný rešeršní systém, který se vyznačuje uživatelskou orientací, plnotextovým a bibliografickým rešerším programovým vybavením a obsáhlým tezauzem. Na bázi dat střediska je napojeno v rámci vojenské databázové sítě 200 terminálů uživatelů.

V letošním roce má proběhnout částečná reorganizace informačních institucí, v jejímž rámci se předpokládá vytvořit z TDCK nové informační středisko (*Reports Center*) podřízené pozemnímu vojsku.

Francie

Rozhodující institucí je Středisko dokumentace - *Centre de Documentation et d'Armement (CEDOCAR)*. Je podřízeno generálnímu úřadu pro vyzbrojování MO, konkrétně odboru pro výzkum, studium a technický rozvoj. Hlavním úkolem střediska je vyhledávání, shromažďování a zpřístupňování vědeckých, technických a ekonomických informací ve prospěch ministerstva obrany.

Středisko zpracovává ročně 40 tisíc dokumentačních záznamů a kromě knihovnických (mediatéka) a rešeršních služeb provádí vydavatelskou a překladatelskou činnost. V rámci lokální počítačové sítě vystavuje vlastní i externí báze dat (COMPENDEX, INSPEC atd.). Využívá státní veřejnou datovou síť MINITEL.

Popis činnosti vybraných důležitých úseků:

- Skupina pro studium a vývoj se zabývá studiem umělých inteligencí, sleduje vývoj softwarových programů, expertních systémů, usiluje o napojení na neveřejné sítě některých francouzských univerzit, pracuje na projektech efektivní práce s bázemi na CD-ROM.
- Skupina utajovaných dokumentů spravuje fond utajovaných dokumentů v různých formách. Dokumenty s nejnižším stupněm utajení jsou přístupné všem uživatelům z členských států NATO.
- Skupina pro vyhledávání a zpracovávání informací je tvořena inženýry s praxí, kteří studují, dokumentují a ukládají záznamy o článcích z francouzských i zahraničních materiálů do domácích databází CEDOCAR a AERO. Zpracovává rovněž rešerše z bází vystavovaných na serveru CEDOCAR.

Velká Británie

V armádě působí **Informační středisko vojenského výzkumu** (*Defence Research Information Centre - DRIC*). Má cca 100 pracovníků, z toho 23 z oboru informatiky. Středisko shromažďuje informace z oblasti vědy a techniky, zprávy vydávané ministerstvem obrany a zprávy z domácích a zahraničních zdrojů z oblasti obrany. Vydává referátový časopis **Defense Research Abstracts**, který je počítačovým výstupem z báze dat.

USA

V amerických ozbrojených silách je vědeckoinformační činnosti přikládán velký význam. Již začátkem osmdesátých let začalo ministerstvo obrany vytvářet střediska analýzy vědeckých a technických informací. Jejich základním posláním je provádění analytických a vyhodnocovacích prací pro programy výzkumu, vývoje a akvizice k zabezpečení potřeb ministerstva obrany.

Z celkového počtu 26 středisek analýzy vědeckých a technických informací je 15 podřízeno **Středisku vojenských a technických informací** (*Defense Technical Information Center - DTIC*), ostatní dalším složkám ministerstva obrany.

DTIC zodpovídá za realizaci programu vědeckých a technických informací ministerstva obrany STIP (*Scientific and Technical Information Program*). Hlavním úkolem střediska je vědeckoinformační zabezpečení vojenského výzkumu a vývoje. Služby poskytuje zejména složkám ministerstva obrany, jeho civilním dodavatelům, dalším vládním úřadům a jejich dodavatelům. Informační fond střediska tvoří mj. přibližně dva miliony technických zpráv. Středisko využívá on-line informační systém vojenského výzkumu, vývoje, zkoušek a hodnocení (*Defense Research Development, Test and Evaluation - DROLS*).

K dalším institucím patří rozsáhlá síť vojenských vědeckých knihoven a informačních středisek (cca 400). Základem této sítě je knihovna ministerstva obrany (*U.S. Defense Information Systems Agency - Library and Information Center*), knihovna americké národní univerzity obrany, knihovna válečné školy pozemního vojska, knihovna velitelské a štábní školy pozemního vojska, knihovna vojenské akademie pozemního vojska a knihovna univerzity vojenského letectva.

K hlavním výstupům a službám středisek patří abstrakty a rejstříky, signální informace, přehledy a hodnocení stavu technologií, informační zprávy a studie, báze dat, odborné příručky, rešeršní a referenční služby, odborné konzultace aj.

Důležitý zdroj informací pro řadu vojenských vědeckoinformačních pracovišť představuje americká Národní technická informační služba (*National Technical Information Service - NTIS*).

Z vojenského hlediska je zajímavý zejména Bibliografický informační systém (*NTIS Bibliographic Database*). NTIS zajišťuje rovněž distribuci kompaktních disků katalogu knihovny ministerstva obrany a Národní univerzity obrany (210 000 záznamů) a možnost využívání speciálního informačního fondu nařízení a směrnic ministerstva obrany. Perspektivně bude vystavována i speciální báze vojenských publikací **NTIS Defense Publications Program**.

Rakousko

Jako samostatné oddělení Akademie obrany země (*Landverteidigungsakademie*) ve Vídni pracuje od r. 1992 Středisko dokumentace a informací (*Zentraldokumentation und Information - ZENTDOK & INFO*). Navazuje na činnost dokumentačního střediska vybudovaného v r. 1968 při Institutu pro základní strategický výzkum. Středisko vydává referátový časopis **Information - Dokumentation**. Na jeho základě si mohou uživatelé vyžádat kopie primárních dokumentů v reprografické či mikrografické podobě. Středisko zabezpečuje dokumentační a rešeršní činnost.

Belgie

Do struktury Královského institutu obranných studií v Bruselu (*The Royal Superior Defence Institute*) je organizačně začleněno dokumentační pracoviště. Toto pracoviště není jedinou vojenskou informační institucí, ale má rozhodující úlohu v zabezpečení tematické gesce národní bezpečnosti a obrany.

K dalším informačním pracovištím patří knihovna ministerstva obrany a dokumentační pracoviště, která zpracovávají zahraniční periodické materiály.

Polsko

V Polsku existuje jednotný systém vojenských vědeckých informací (*Centralny Ośrodek Naukowej Informacji Wojskowej - CINIW*) a Ústřední vojenská knihovna (*Centralna Biblioteka Wojskowa - CBW*). Další stupeň tvoří střediska vojenských vědeckých informací operačních stupňů velení a druhů vojsk i další vojenské knihovny, např. Vědecká knihovna generálního štábu a Hlavní knihovna akademie národní obrany.

Činnost Ústředního střediska vědeckých informací je zaměřena na informační zabezpečení generálního štábu, orgánů MO, velitelů vojenských okruhů, svazů a svazků, vojenských škol a vědeckých institucí.

Kromě knihovnických či databázových služeb a dokumentační činnosti se ve středisku rovněž provádějí překlady cizojazyčných publikací, připravují se zde analytické bibliografie obsahů polských odborných vojenských časopisů, zpracovávají se tematické informace současně o plánech a návrzích týkajících se vynálezů a novátorství vybraných pro rozšíření v ozbrojených silách polské armády. Vojenské instituce mají povinnost zasílat zprávy z vědeckých úkolů, experimentů a vědeckých zahraničních stáží a jednání. Hlavním úkolem vědecké informace v armádě je předávání vědomostí o nejnovějších dosažených

výsledcích a zaměření prací v oblastech obranné politiky, strategie a taktiky, organizace ozbrojených sil, výcviku vojsk a vojenské techniky.

V oblasti rozvoje informačního systému je důraz položen na rozšíření primárních fondů a integraci počítačové sítě. Specializovaným i oblastním střediskům je zatím ponechána velká autonomie. Konceptně bude řešena jejich větší koordinace.

Slovensko

Úlohu rezortního pracoviště plní *Oddelenie vedeckých informácií*, které je součástí *Strediska strategických štúdií Ministerstva obrany Slovenskej republiky*. Jeho činnost je zaměřena především na informační zabezpečení orgánů MO a generálního štábu.

Pracoviště je rozděleno na vědeckou knihovnu, dokumentační skupinu a skupinu analýz informací. Oddelenie vedeckých informácií provádí knihovnickou, dokumentační, rešeršní činnost a studijně-rozborovou činnost. Publikuje studijně-rozborové výstupy a vydává referátový časopis. Vytváří vlastní dokumentografickou bázi dat.

Další vědeckoinformační pracoviště mají poměrně velkou autonomii. V dalším vývoji bude řešena jejich větší koordinace.

Společné znaky vědeckoinformační činnosti v zahraničních armádách

Vědeckoinformační činnost je samozřejmou součástí aktivit zahraničních armád. Tuto činnost vykonávají specializované vojenské instituce, které jsou organizovány (hierarchicky, síťově aj.) v armádních informačních systémech. Jejich vedení a koordinaci vědeckoinformační činnosti zabezpečují „národní řídící“ armádní pracoviště. Vědeckoinformační pracoviště zpracovávají jak veřejně dostupné informace, tak i informace podléhající určitému režimu ochrany (veřejně nedostupné).

Analýza a vyhodnocování vědeckých informací je pokládána za významnou a integrální součást procesu výzkumu a vývoje.

Vrcholové řízení je péčí vědeckoinformačních pracovišť pružně zabezpečováno analyticky zpracovanými informacemi.

Pracoviště se zabývají rovněž problematikou informačního podchycení produkce zpracované v armádním prostředí, často formou centrální evidence. V řadě států mají vojenské instituce povinnost zasílat do středisek zprávy z projektů výzkumu a vývoje, vědeckých stáží a jednání v zahraničí.

Finanční a technické zabezpečení vědeckoinformační činnosti je poměrně velkorysé.

Vědeckoinformační činnost v rámci zahraničních armádních struktur je stabilní, cílevědomá a rozvíjející se.

Západní systémy vojenských informací mají kromě každodenní služby uživatelům také zásadní význam pro spolupráci s obdobnými informačními systémy v zahraničí. V této oblasti roste snaha o kooperaci v armádách členských států NATO.

Vědeckoinformační systém (systém vědeckých a technických informací) NATO, jehož koncepce byla stanovena již v r. 1986, si klade tyto cíle:

- ◆ zlepšení dostupnosti informací,
- ◆ zabezpečení přístupu k zahraničním zdrojům vědeckých a technických informací,
- ◆ rozšiřování společných informačních zdrojů NATO,
- ◆ zlepšení koordinace informační činnosti,

- ◆ zlepšení vzájemných vztahů mezi vyššími prioritami vojenského vedení NATO v rozpracování výzbroje a vojenské techniky a směry technického programu perspektivních vojenských výzkumů,
- ◆ zavedení nových forem, metod a technologií do praktické informační práce,
- ◆ zlepšení kooperace uvnitř členských států NATO při výměně národních vědeckotechnických informací.

* * *

Systémy velení a řízení, spojovací a informační systémy, včetně vědeckoinformačních systémů, jsou považovány za klíčové prvky podmiňující efektivní provoz ozbrojených sil v době míru i za války.

Literatura:

- Auftrag des Fachinformationswesens der Bundeswehr (FIWBw). Bonn, FIZBw 1995. 12 s.
- Directory of Special Libraries and Information Centers. Vol. 1, 2. Detroit, GALE Research 1994. s. 1196-1197.
- Dokumentations-Zentren. Wehrdienst, 1992, č. 1332, s. 2-3.
- How to Get It. Springfield, NTIS 1992.
- Krejčí, D.: Francouzské informační centrum „CEDOCAR“. Vyškov, VVŠ PV 1994, s. 18.
- Landverteidigungsakademie. Wien, Landverteidigungsakademie 1993. s. 68.
- Lastawski, K.: Centralna biblioteka wojskowa w nowej siedzibie. Myśl Wojskowa, 1993, č. 4, s. 190-195.
- NTIS 1994 Catalog of Products and Services. Springfield, NTIS 1994.
- Škorpíková, H.: Systém vědeckotechnických informací NATO. (Informační zpráva č. 812.) Praha, ÚVI 1992. s. 12.
- The Royal Superior Defence Institute. Brussels, RSDI 1995. s. 23.
- Wetenschappelijk en technisch documentatie- en Informatiecentrum voor de Krijgsmacht. Der Haag 1993. s. 15.